

Sigismund pl. Lamberg. Popravili n prezidal je staro cerkev sv. Nikolaja, branil je svoje pravice v Gornjem gradu in proti vplivu akvilejskega patriarha, zlasti pa obračal vso skrb na to, da varuje slovenske dežele pred turškimi navalami in zaceli rane, ki jih je vsekal tuji meč. V onih slovenskih deželah, ki so še ostale pod akvilejskim patriarhom, so bile razmere še slabše. Patriarhov vpliv se je vedno bolj izgubljal, samo vizitacije njegovih vikarjev so izkušale od časa do časa povzdigniti versko življenje.

Naslednja poglavja (XI.—XIV.) so namenjena cerkveni upravi, verskemu in kulturnemu življenju v XV. stoletju. Iz njih povzamemo, da so bile tudi v naših

ALBANEC

deželah med duhovščino razširjene razvade in napake, ki so mnogo pripomogle k velikim homatijam naslednje dobe. Duhovski naraščaj se je vzgajal izvečine doma (prim. str. 83, op. 7.), nastavljanje duhovnih pomočnikov je bilo popolnoma prepuščeno župnikom, kumulacije so bile pogosto v navadi. Moralno življenje duhovnikov seveda ni bilo vzorno, a vendar tudi ne preveč pokvarjeno, vsaj tako moramo sklepati iz odloka ljubljanske sinode zoper konkubinarce. Vendar so pa tudi pri nas te razmere vsaj deloma pripomogle k uspehom reformacije, akoravno moramo pripoznati s pisateljem, da „napake, ki se omenjajo med duhovščino, nikakor niso povzročile propada verskega življenja med ljudstvom niti v mestih, niti na deželi...“ (str. 84). Ginilo pa je spoštovanje in ugled duhov-

skega stanu. Vsaj deloma so paralizirali slabi vpliv duhovstva redovniki, ki so znali ohraniti nraavstveno življenje in apostolsko gorečnost in poleg tega samostojno upravljali mnogo župnij. Cistercijani sicer polagoma propadejo, tako tudi kartuzijani, ki so mnogo trpeli vsled turških navalov, zato se je pa ljudstvo toliko prisrčneje oklenilo frančiškanov, ki so postali proti koncu XV. stoletja najuglednejši red v naših deželah. Vkljub vsem oviram je versko življenje v tej dobi živahno procvitalo; ustanove so se množile kakor nikoli poprej, ustanovljale so se bratovščine, množila božja pota in gradili hospitali za bolnike, ubože in revne popotnike. Slovstveno delovanje se je razvilo šele v prihodnjem stoletju, toliko večji napredek na se kaže na polju cerkvenega stavbarstva in umetnosti. „Skoraj dve tretjini vseh naših cerkva je iz XV. stoletja“ (str. 115).

„Nositelja in glavni opori verskega življenja sta plemstvo in meščanstvo“ (str. 121), ki je polagoma dobilo oblast nad duhovstvom in vso cerkveno upravo. Ko se je pričel pod Lutrovim vplivom boj, sta ravno ta dva stanova izrabljala svojo oblast in največ škodovala cerkvi, četudi morda ne toliko v boju za cerkveno avtonomijo (kakor trdi pisatelj str. 121), kolikor pod vplivom vrttembergškega reformatorja.

Pisatelju smo hvaležni, da nam je s pričujočim delom razsvetlil toliko razvpito dobo, ko je vsaj v slovenskih deželah stalo solnce verskega življenja nizko, kakor morda nikoli poprej in tudi ne poznej! Kakor vsa zgodovina, tako je tudi versko gibanje nesamostojnih narodov le nekako obrežno valovanje mogočnih viharjev, ki nastopajo v vsej svoji moči samo med velikimi narodi. Tako se med Slovenci tedanje dobe splošna propalost ni tako globoko zajedla kakor drugod, in tudi duhovstvo je videti boljše. Zato so imeli pozneje predikantje med preprostim narodom le malo uspeha — reformacija pri nas ni bila tako potrebna kakor n. pr. na Nemškem. Samo uradna sredstva bi razširjanja ne bila zabranila, zlasti odkar so deželni stanovi porabili vso svojo moč v prospah novega nauka. Ako hočemo torej imenovati knjigo nekako „apologijo“ XV. stoletja, smo v nekoliko upravičeni, ker nam kaže tedanje razmere nepristransko in v jasnejši luči kakor smo jih doslej spoznavali večinoma iz nemških virov; vendar pa pisatelj nikakor ni nameraval pisati apologije, in povsod se kaže njegovo stremljenje po strogi objektivnosti. Knjigo priporočamo vsem izobraženim Slovincem.

O.

0960

Češka.

Český slovník bohovědný. — Prejeli smo prvi sešitek velike češke cerkvene enciklopedije, katero urejajeta g. dr. J. Tumpach in dr. Antonín Podlahá, a izdaje V. Kotrba v Pragi. Celo delo je preračunjeno na približno 80 sešitkov po tri tiskovne pole v veliki obliki. Prvi sešitek obsega članke od A do acceptio personarum. Razne slike pojasnjujejo tekst. Sotrudniki so najboljši češki bogoslovci in učenjaki.

Prvi sešitek te enciklopedije smo pozdravili z najodkritosrčnejšim veseljem kot nov pojav kulturne emancipacije Slovanov. Delo bo dobro došlo ne samo